

Samrådsredogörelse

Datum: 2014-02-24
Diarienummer: 0361/12

Maria Lejon
Telefon: 031-368 18 49
E-post: fornamn.efternamn@sbk.goteborg.se

Program för Medicinareberget och Sahlgrenska inom stadsdelarna Änggården, Annedal och Guldheden i Göteborg

Samrådsredogörelse för program

Handläggning

Byggnadsnämnden beslöt den 20 juni 2013 att genomföra samråd för programförslaget. Förslaget har sänts för yttrande enligt bifogad lista över samrådskrets, bilaga 1, under tiden 28 augusti 2013 – 22 oktober 2013.

Förslaget har under den tiden varit tillgängligt på stadsbyggnadskontoret och på Linnéstadens bibliotek på Tredje Långgatan 16 och Guldhedens bibliotek på Dr Fries Torg 6.

Förslaget finns även tillgängligt på Göteborgs Stads hemsida:
www.goteborg.se/planochbyggprojekt/.

Sammanfattning

De flesta synpunkter som inkommit är positiva till programmets intentioner, några anser att programmet kunde varit mer utvecklat vad gäller infrastruktur och exploateringsgrad. Länsstyrelsen, miljö- och klimatnämnden samt park- och naturnämnden är kritiska till att höga naturvärden tas i anspråk eller anser att värdena behöver utredas vidare. Synpunkter från de boende gäller främst ny bebyggelse som tar naturmark i anspråk samt en föreslagen exploatering av Änggårdsplatsen.

Kontoret har bedömt att programmet kan godkännas och samrådsredogörelsen antecknas.

Resultatet av det pågående arbetet med grön resplan är en förutsättning i kommande detaljplaner inom programområdet. Kontoret anser att kopplingen mellan Medicinareberget och Linné, samt en stadsbebyggelse längs med Ehrenströmsgatan, är

så viktiga att ett mer noggrant ställningstagande till avvägningen mellan bebyggelse och naturvärden får göras i ett fördjupat sammanhang i samband med kommande detaljplan.

Kopior av samtliga yttranden har överlämnats till fastighetskontoret, fastighetsägare och berörda konsulter för kännedom och ev. beaktande vid planens genomförande.

Inkomna synpunkter och stadsbyggnadskontorets kommentarer

Inkomna synpunkter har sammanfattats nedan. Personnamn anges inte. Synpunkterna finns i sin helhet på stadsbyggnadskontoret.

Kommunala nämnder och bolag m.fl.

1. Fastighetsnämnden ställer sig bakom huvudinriktningen i programmet. Programmets översiktliga karaktär innebär att det finns en öppenhet för vilka lösningar som ska väljas för flera viktiga planeringsfrågor, t ex hur genomfartstrafiken på Per Dubbsgatan ska tas omhand och hur den barriär som gatan utgör ska överbryggas. Detta innebär att programmet inte ensamt kan utgöra underlag för de viktiga ställningstaganden om principlösningar och inriktningar för den fortsatta planeringen som behöver fattas relativt snart.

Göteborgs stad genom fastighetsnämnden och Akademiska Hus är viktiga drivande parter i utvecklingen av området utifrån sina markinnehav samt de utvecklings- och projektidéer som organisationerna är bärare av. Även Västra Götalandsregionen är givetvis en viktig aktör i den fortsatta utvecklingen av området.

För fastighetsnämndens och fastighetskontorets del bör inledningsvis ett stort fokus läggas på genomförbarhetsstudier och vidareutveckling av de exploateringsidéer som är kopplade till markreservationen till SveaNor Fastigheter. Efter det att markreservationen gjordes har några alternativa lösningar för hantering av genomfartstrafiken på Per Dubbsgatan identifierats, vilka också behöver utredas. Arbetet måste ske i samverkan med SveaNor Fastigheter samt tillsammans med stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret. Även andra förvaltningar och bolag är berörda av arbetet.

Som redovisats ovan har Akademiska Hus begärt detaljplan för ett område vid Medicinarebergets entré. Det finns en ytmässig överlappning i Akademiska Hus planbegäran med den begäran om utredning samt planbeställning som fastighetskontoret gjort kopplat till markreservationen till SveaNor Fastigheter. Både stadens och Akademiska Hus mark berörs i denna del. Parterna har i allt väsentligt gemensamma intressen i utvecklingen av området och anspråken på utrymme för ny bebyggelse behöver integreras i den fortsatta planeringen så att en bra helhetslösning åstadkoms. Det har utkristalliserat sig fyra övergripande huvudalternativ (tunnel under medicinareberget, överdäckning av Per Dubbsgatan i samband med exploatering bredda Per Dubbsgatan/spårvagnsboulevard, trafikförslaget från programmet) vad avser trafiklösningar och bebyggelseutveckling kring Per Dubbsgatan som behöver utredas och konsekvensbeskrivas innan inriktningsbeslut för den fortsatta planeringen fattas på politisk nivå. En koppling med byggnader och förbättrade gångförbindelser mellan Medicinareberget och Sahlgrenska kan åstadkommas i samtliga alternativ, men med en varierad grad av integration mellan områdena.

De fyra alternativen (som inom sig rymmer varianter) behöver utifrån fastighetsnämndens perspektiv utvecklas, analyseras och tydliggöras vad avser bedömningar om:

- Investeringsutgifter för staden.
- Volym ny bebyggelse och möjliga inkomster från försäljning av byggrätter (detaljplanelagd mark och 3D-utrymme).
- Möjlighet till medfinansiering från andra intressenter.
- Etappindelning.
- Möjlig och realistisk tidplan samt en bedömning av när investeringsutgifter och inkomster faller ut över tid (översiktliga projektbudgetar för alternativen).
- Risker kring ekonomi och genomförande.
- Andra väsentliga för eller nackdelar mellan alternativen. I synnerhet alternativen med tunnelloseringar kräver stora investeringar för staden, men kan till viss del kompenseras av större inkomster från försäljning av byggrätter än övriga alternativ. Överslagsmässiga ekonomiska bedömningar indikerar att alternativet med separat biltunnel ger lägre kostnader för staden än en överdäckning av Per Dubbsgatan, men detta måste utredas vidare och utgifterna ställas mot skillnader i exploateringsmöjligheter m.m.

Det är väsentligt att analysen av vilken trafiklösning som bör väljas med hänsyn till framtida trafikkapacitet (för i första hand kollektivtrafik och gång- och cykeltrafik), grundar sig på en bedömning av vilka bebyggelsevolymerna som kan tillkomma inom ett större område än programområdet och i ett längre tidsperspektiv. Exempelvis pågår arbete med planeringsförutsättningar för området kring Wavrinskys plats och längs Dr Allards gata ned till Dr Fries torg, och inom Chalmersområdet planeras för ett relativt stort antal nya arbetsplatser. Även planeringen i Högsbo och Frölunda med exempelvis bostäder vid Högsbo skjutbana och stadsbebyggelse kring en eventuell "Dag Hammarskölds boulevard" bör beaktas.

Kommentar: Övergripande analyser för genomförande och ekonomi av de olika alternativen för att minska Per Dubbsatans barriärverkan görs i det underlag till inriktningsbeslut som parallellt tas fram.

2. Göteborg Energi AB(Fjärrvärme) har befintliga bergtunnlar inom program/detaljplaneområdet. Det behövs en detaljdiskussion med Göteborg Energi för att säkerställa befintliga tunnlar nuvarande situation i detaljplanen. Kontaktperson för befintliga tunnlar: Lennart Hansson.

Inom programområdet för Medicinareberget och Sahlgrenska finns ett befintligt fjärrvärmenät, som till stora delar ligger i gångbara kulvertar inom Sahlgrenska. När det gäller Medicinareberget är ledningarna förlagda både i mark och i kulvertar.

Vid den framtida exploateringen av området får Göteborg Energi tillsammans med exploitören se vilka konsekvenser denna utbyggnad får för befintliga fjärrvärmeledningar. Göteborg Energi förutsätter att eventuella omläggningar av fjärrvärmeledningarna bekostas av exploitören.

Kommentar: Dialog med Göteborg Energi kring tunnlar och ledningar kommer att ske i arbetet med kommande detaljplaner.

3. Kretslopp och vatten skickar med information inför kommande detaljplaner. Utrymme för avfall och tillgänglighet för avfallshanteringen är viktig att beakta vid förtätning. Det är bra med genomgående gator så att backvändning undviks. Det är

viktigt med rätt dimensionering av vägar. Befintlig återvinningsplats på Seminariegatan bör inkluderas i kommande planarbete. Eventuellt kan en ny återvinningsplats behövas i norra Änggården. För nytillkommande bostäder rekommenderas gemensamma miljöhus på strategiska platser.

Omfattning av ledningsutbyggnad och kapacitetshöjande åtgärder på de allmänna VA-ledningar som finns inom området bedöms i ett senare skede.

Kapaciteten på allmänt ledningsnät för dricksvatten medger uttag av brandvatten motsvarande områdestyp A2; VAV publikation P83. Lägsta normala vattentryck i förbindelsepunkt motsvarar nivån +110 m. I de fall högre vattentryck önskas får detta ordnas och betalas av fastighetsägaren.

Avloppsnätet inom kvartersmark ska utformas som duplikatsystem med skilda ledningar för dag- och dräneringsvatten respektive spillvatten. Kapacitet i befintligt ledningsnät behöver utredas vidare i det fortsatta planarbetet. Det allmänna ledningsnätet är i vissa gator kombinerat vilket kan innebära risk för uppdämning i ledningsnätet i samband med häftig nederbörd. Dag- drän- och spillvatteninstallation inom kvartersmark ska utformas med hänsyn till uppdämningsnivån i avloppsnätet.

En detaljerad dagvattenutredning bör utföras i kommande planarbet med konkreta åtgärder för att säkerställa att lokalt omhändertagande av dagvatten är möjligt.

Dagvatten Ehrenströmsgatan och Guldhedsgatan till Vitsippsbäcken kräver omfattande behandling. Det pågår ett projekt med rening av dagvatten som leds till Vitsippsbäcken. Det arbetet ska beaktas i det kommande planarbetet.

Dag- och dräneringsvatten ska i första hand tas om hand lokalt inom kvartersmark genom infiltration eller i andra hand fördröjas och avledas till allmän dagvattenledning. Det är viktigt att ordna utjämning av dagvatten från hårdgjorda ytor.

Bestämmelse om lägsta höjd för färdigt golv för anslutning av självfall ska finnas.

Skyddsavstånd mot ledningar vid trädplantering ska beaktas.

Kostnader och anläggningsavgifter beräknas i ett senare skede.

Kommentar: Synpunkterna beaktas i kommande detaljplanearbeten. Fördjupad dagvattenutredning kommer göras tidigt i kommande planarbete.

4. Kulturnämnden ser positivt på att programmet tar ett helhetsgrepp på området och beaktar även de kulturhistoriska aspekterna i kontexten. Programmet lyfter fram områdets kvaliteter och ger möjlighet till en utveckling av bl.a. kulturmiljöerna. Det är förvaltningens mening att kulturmiljökviteterna är viktiga pusselbitar i utvecklingen av området.

Inom kulturmiljöutredningen presenteras de känsliga miljöerna, byggnaderna och siktlinjerna i ord, bild och kartor. Förutom det som redan är omnämnt i det gällande bevarandeprogrammet finns inom programområdet bland annat objekt och stråk som analyserats utifrån sina lite senare tillkomstperioder, det vill säga 1900-talets andra hälft samt sådant som inte explicit är omnämnt i bevarandeprogrammet men kommer att påverkas av de planerade ändringarna.

I framtida planarbeten kommer riktade fördjupningar av kulturmiljövärdena att behövas på flera ställen inom programområdet. För kulturmiljön bör på sikt några fördjupningar tas fram, bland annat för före detta yrkesskolan och Hälsovetarbacken samt för före detta barnbördshuset och epidemisjukhuset som är utan skydd i detaljplanen.

Konstepidemin och förskoleseminariet är de tydligaste sammanhållna kulturhistoriska miljöerna.

Konstepidemin är av stort strategiskt konst- och kulturpolitiskt värde för hela staden. Här anordnas barnaktiviteter, kurser, utställningar, konserter m.fl. arrangemang och epidemin är också ett av få ställen i staden som kan erbjuda ateljéer. Att Konstepidemin synliggörs för staden på ett bättre sätt, öppnas upp och får en tydligare entré är angeläget. Byggnadernas underhållsbehov är stort vilket bör åtgärdas snarast.

Medicinarelängan, som är en mycket intressant och arkitektoniskt karaktäristisk byggnad på Medicinarberget, har en intern förbindelselänk som ett väsentligt element i sin struktur. Till det komplexet hör även Biomedicinska biblioteket som ligger på bergskanten mot Sahlgrenska. Biblioteket diskuteras inom länet för en eventuell byggnadsminnesförklaring.

Änggårdskolonin ska vara kvar och dess kvaliteter värnas vilket är positivt. Det framgår av programmet att den viktiga siktlinjen över området från Guldhedsgatan och bort mot höjderna bör studeras noggrant och inarbetas i planerna och att det är viktigt att ny byggnation inte skapar skugga eller minskar soltimmarna som är så viktiga för odling.

Kommentar: Riktade fördjupningar av kulturmiljövärdena tas fram i kommande arbete med detaljplaner. Konstepidemin integration med staden studeras i samband med studier av hur Medicinareberget integreras med staden i kommande planarbete.

5. Lokalnämnden har inga synpunkter.

6. Miljö- och klimatnämnden avstyrker den del av programmet som innebär en större exploatering på Medicinarebergets norra del. I övrigt tillstyrks fortsatt planarbetet under förutsättning att synpunkter beaktas. Miljö- och klimatnämnden ser positivt på en utveckling av området mot en mer bostadsinriktad karaktär.

Synpunkter:

De två områdena med odlingslotter bör kopplas samman genom att anlägga fler odlingslotter. Det fyller en funktion som rekreationsområde, främjar den biologiska mångfalden och ökar den stadsnära odlingen.

Naturvärden är viktigare än bostäder på Medicinarebergets norra del. Den mer omfattande delen med exploatering på bergets norra del avstyrks därför. En naturvärdesutredning inklusive åtgärdsförslag måste göras för kvarstående utbyggnadsförslag innan programmet färdigställs. I programförslaget föreslås två utbyggnadsalternativ av den norra delen, de motsvarar inte helt de två scenarion som har utretts i naturvärdesinventeringen. Förslaget innebär en kraftig fragmentering av miljöer för den mindre hackspetten och det riskerar påverka hela möjligheten för häckning i Guldhedsreviret. Man bör utreda möjligheten till bostäder på ytor i området som redan är hårdgjorda och ianspråktagna. Den exploateringen som kvarstår är svår att bedöma då inte naturvärdesbedömningen sammanfaller exakt med detta. Komplettering av naturvärdesbedömning behöver göras innan programmet färdigställs. Troligen kommer det åtminstone behövas åtgärder för att minimera påverkan på både häckningsmiljöer för mindre hackspett och andra naturvärden. Enligt utförd konsultutredning kan det också krävas att man säkerställer att inga andra väsentliga födosöksområden i mindre hackspettsreviret exploateras.

Bullerfrågan beskrivs bra i programförslaget och det förklaras tydligt varför man anser att bostäder ska kunna byggas trots höga bullervärden. Miljö- och klimatnämnden föreslår att en strategi fastläggs i programmet för hanteringen av bullerfrågan som utgår från två steg; 1 begränsa exponeringen, 2 skapa goda ljudmiljöer inne och ute.

Om ambitionen är att skapa en attraktiv och vistelsebar utemiljö längs Guldhedsgatan måste man arbeta med åtgärder för att få ned de alstrande bullernivåerna. Även åtgärder i gatumiljön är en förutsättning. Byggnation kan inte anses vara möjlig enligt dagens

kommuninterna bullerpolicy. Samtidigt är en ny bullerpolicy under arbete och det pågår arbete på nationell nivå kring enhetliga bullerregler. Båda kommer troligen innebära att byggnation kommer att vara möjlig i mer bullriga miljöer i stadens mer centrala delar, dit detta område får räknas. Därför tycker inte miljö- och klimatnämnden att programförslaget är lämpligt att avstyrka på grund av bullersituationen i det här läget. En förutsättning för avsteg är dock att det utretts och klarlagts vilka åtgärder som kan och ska göras för att bullernivåerna i området ska bli så låga som möjligt. En viktig förutsättning är utformningen av per Dubbsgatan/Guldhedsgatan. Arbete med trafiklösningen måste ske och klarläggas parallellt med detaljplaner tas fram då den kommer vara en förutsättning för om goda boendemiljöer kan skapas eller inte. Det är viktigt att poängtera att verksamheter på Medicinareberget kan ha störande fläktar.

Programmet konstaterar att det finns risk för framtida överskridande av miljö kvalitetsnormer och att luftföroreningssituationen ska utredas vidare i planskedet. Det är en rimlig hantering men även här gäller förutsättningen rörande Per Dubbsgatan/Guldhedsgatan enligt ovan.

Till programmet har utförts en dagvattenutredning som pekar på möjliga lägen för hantering i dammar. I programmet anges att mer detaljerade dagvattenutredningar ska göras i detaljplaneskedet. Miljö- och klimatnämnden anser att en sådan hantering riskerar att missa möjligheten till större gemensamma lösningar. Programmet borde istället hantera denna fråga genom att ange att den övergripande strategin ska vara lokala och öppna lösningar och var sådan kan anläggas.

Kommentar: Kontoret bedömer att kopplingen mellan Medicinareberget och Linné är viktigt för att binda samman staden och den bör studeras ytterligare i kommande detaljplan. Noggrannare avvägningar av markanvändningen kommer att göras i kommande planarbete tillsammans med fördjupade naturinventeringar.

I kommande planarbete kommer även fördjupade utredningar kring den mindre hackspetten att göras, samtidigt som kommunen arbetar med att skydda de större sammanhängande områdena i närområdet, Slottsskogen och Botaniska Trädgården/Änggårdsbergen. I fördjupningarna i kommande arbete får man även titta på åtgärder för att minska påverkan vid ett eventuellt ianspråktagande av naturmarken.

Kontoret instämmer i miljö- och klimatnämndens förslag till strategi för bullerfrågan och kommer arbeta med den i fördjupade bullerutredningar i kommande planarbete.

Påverkan på miljö kvalitetsnormerna, luftföroreningssituationen samt dagvattensituationen kommer att studeras närmare i kommande detaljplanearbete.

7. Park- och naturnämnden: anser att man i den fortsatt planeringen behöver undersöka miljöer för en rad skyddade arter som finns inom området, exempelvis den rödlistade mindre hackspetten.

Det är viktigt att ett så stort sammanhängande område som möjligt lämnas orört utmed Medicinarbergets västra och nordvästra sluttningar och att detta område i öster ges naturliga och av topografin bestämda avgränsningar. Ädellövskogen på nordvästra sluttningen har regionalt värde. Söder om Annedalskyrkan finns ett antal stora skyddsvärda träd, liksom längs med Per Dubbsgatan i höjd med Änggårdshemmet.

Bebyggelsen vid Ehrenströmsgatan bör koncentreras till gatans västra sida. Östra sidan kantas av ädellövskog och hållmarker och är en del av Guldhedsdalens ädellövskog. Mindre hackspett har här både bohål och utmärkta födosökslokaler. Terrängen är dessutom brant och ingreppen skulle bli mycket stora.

Likaså bör en grön koppling åstadkommas mellan de båda koloniområdena och vidare över Guldhedsgatan till Guldhedsdalens naturområde. Koloniområdena bidrar till en

stor mångfald arter, ädellövträd, fruktträd och hemvist för en mängd djurarter. Detta kan bli ett betydelsefullt grönt stråk ända upp till Engelska parken i norr.

Förslaget kan innebära att park- och naturförvaltningen får ökade driftskostnader, vilket måste beaktas i den fortsatta processen.

Kommentar: Se även svar på yttrande 6. Längs med Ehrenströmsgatan ser kontoret det viktigt med en stadsutveckling på lång sikt bland annat på grund av den otrygghet som gatan uppvisar idag för gående och cyklister. Även här kommer noggrannare avvägningar av markanvändningen att göras ihop med fördjupade naturinventeringar.

Den gröna kopplingen över Guldhedsgatan till Guldhedsdalens naturområde får bevakas i kommande planarbete.

8. Räddningstjänsten Storgöteborg Tillgången på brandvatten är dålig inom området. Vatten för brandsläckning ska tillgodoses så som om det vore nybyggnad av hela området.

Överdäckning av Per Dubbsgatan behöver studeras närmare med avseende på risker i tunnelmiljö.

Kommentar: Vattenförsörjningen för brandskydd beaktas i kommande detaljplanearbete. Risker i tunnelmiljö beaktas om/när en tunnel blir aktuell.

9. Stadsdelsnämnden i Majorna-Linné anser att det är tydligt i programförslaget att avvägningar och kompromisser har gjorts för att kunna tillgodose olika intressen. Exempelvis föreslås utbyggnad i områden med stora naturvärden. Detta får negativa konsekvenser ur miljöperspektiv. Det kan också vara negativt ur socialt perspektiv då detta område även har rekreativvärden. Enligt samrådshandlingarna går gränsen mellan Centrala staden - Inneheten och Mellanstaden (Översiktsplanen) någonstans i programområdet. Strategi för Mellanstaden säger ”bygg i första hand på ianspråktagen mark”. Det skulle vara en önskvärd inriktning i det fortsatta arbetet, där en stor del av föreslagna utbyggnad och komplettering ändå berör ianspråktagen mark. Dessa områden bör också vara lättare och naturligare att bebygga och förtäta, än den starkt kuperade terrängen och känsliga kulturhistoriska miljön mot Linnéplatsen och Annedal. Vid fortsatt planering bör viktiga rekreativsytor och utsiktsplatser identifieras, förstärkas och möjligaste mån göras tillgängliga för allmänheten. I de fall natur-, kultur- och rekreativvärden tas bort så bör de kompenseras.

Ur ekonomiskt perspektiv får förslaget goda konsekvenser då de verksamheter som finns idag ges möjlighet att utvecklas.

Det finns en stor utmaning att göra området tillgängligt för funktionshindrade, och förhoppningsvis kan rätt bebyggelse och väl dragna stråk tillgodose behoven. Förvaltningen önskar att tillgänglighetsfrågor beaktas särskilt i framtida planering.

Förvaltningen är mycket oroad över förslaget till kompletteringsbebyggelse i områdets nordvästra del, där stadsdelen har två förskolor (Seminariegatan 5 och 7) med tillfälligt bygglov. Det kan innebära negativa konsekvenser ur barnperspektivet. Förvaltningen önskar att Seminariegatan 5:s gamla snart fallfärdiga paviljonger ersätts av ny förskola i två våningar.

En utbyggnad av Änggårdsplassen bör hanteras varsamt. Karlsrofältet är känt för att IFK Göteborg spelade sin första match här. Enligt parkplanen för Linnéstaden kan denna plats vara lämplig för stadsodling. De boende i området vill att området ska vara en livfull plats med aktivitet. De ser platsen som den förlängda delen av trädgårdsstaden. Platsen är dock bullerstörd av trafiken, och byggnation som kan agera bullerdämpande kan eventuellt gynna platsen om den placeras och utformas varsamt.

Programförslaget är bra ur trygghetssynpunkt, då ny bebyggelse med blandade funktioner, som medger att området är levande under fler timmar av dygnet än idag, föreslås vid de otrygga platser som identifierats. Detta är bra ur jämställdhetsperspektiv, då många kvinnor upplever otrygghet utomhus och planerar sina liv efter det. Minskad genomfartstrafik och utökad kollektivtrafik är också bra ur jämställdhetsperspektiv, då kvinnor åker mer kollektivt än män.

Stadsdelsnämnden anser att området skulle passa för boende för äldre, om området byggs ut till blandstad med god tillgång till service. Det behövs trygghetsboenden och framförallt äldreboenden i framtiden för den stora kull äldre som idag går i pension.

Stadsdelsnämnden önskar också att plats för större idrottshall utreds inom området, då behovet av idrottshallar är stort i Majorna-Linné.

Rådet för funktionshinderfrågor: Rådet anser att det är angeläget att förbättra området ur tillgänglighetssynpunkt. Odontologen t ex besöks ofta av personer med olika handikapp. Till odontologen är det svårt att ta sig på annat sätt än med bil. Tillgängligheten kan lösas med hissar, övergångar eller gång under gatan.

Kommentar: Kontoret bedömer att kopplingen mellan Medicinareberget och Linné är viktigt för att binda samman staden och den bör studeras ytterligare i kommande detaljplan. I de kommande arbetena kommer fördjupade naturinventeringar göras för att belysa konsekvenserna för naturmiljö ytterligare. I det arbetet studeras även utrymme för viktiga rekreationsytor och utsiktsplatser identifieras, för att se om de kan förstärkas och möjligaste mån göras tillgängliga för allmänheten. I det arbetet kommer det även att studeras om det är aktuellt med kompensationsåtgärder.

Programmets avsikt är inte att ta bort några förskolor. När det planeras för nya bostäder är det viktigt att behovet av förskolor tillgodoses i närområdet. Platsen för förskolorna i de tillfälliga byggnaderna är lågt utnyttjad för att vara en så central del i staden. När en planändring aktualiseras bör man se över hur permanenta förskolor kan kombineras med annan verksamhet.

Änggårdsplatsen kan vara en viktig punkt för att få en bättre stadsmiljö som helhet längs med Guldhedsgatan och Per Dubbsgatan. Vid en framtida omvandling av Dag Hammarskjöldsleden till boulevard kan Änggårdsplatsen vara en lämplig plats för kompletterade bebyggelse.

En idrottshall skulle kunna samnyttjas mellan allmänheten och verksamheterna/studenterna på Medicinareberget. Det kommunala markinnehavet inom programområdet är dock litet. En lokaliseringsutredning som tittar på lämplig plats över ett större område bör tas fram.

10. Stadsdelsnämnden i Centrum anser att tillkommande bostadsbebyggelse bör vara blandad med en variation av olika hushållstyper och i första hand innehålla hyresrätter. Det är positivt med en blandad bebyggelse utefter Guldhedsgatan och Ehrenströmsgatan.

Inom området behövs en ny förskola, som med fördel kan finnas i byggnader som även har annat innehåll. Lämplig plats är intill kolonistugeområdet.

För boende i Annedal, Guldheden och Landala är det angeläget att kunna röra sig genom Sahlgrenska sjukhusets område för att nå Botaniska och Änggårdsskogen.

En överdäckning av Per Dubbsgatan ger möjlighet att överbrygga den topografiska barriären och knyter samman verksamheterna på Sahlgrenska och Medicinareberget. Samtidigt är Per Dubbsgatan den enda utfarten söderut för boende i Guldheden och Landala och det är vägen till stadsparken Slottsskogen. Gång- och cykeltrafiken ovan mark måste säkras och dess förutsättningar avsevärt förbättras jämfört med idag. En

överdäckning måste också utformas så att möjligheterna att röra sig via sjukhusområdet till Botaniska är god.

Kommersiella funktioner i området innebär en risk att Guldhedstorget och Dr Fries torg utarmas.

I centrala Göteborg är det brist på tillgängliga sporthallar och andra anläggningar för fysisk aktivitet i vardagen. Det är positivt om en sådan kan läggas till inom programområdet.

Kommentar: I kommande planarbete kommer blandat innehåll eftersträvas, både när det gäller upplåtelseform, typ av boende samt innehåll av verksamheter. Dock kan man inte i detaljplan styra upplåtelseformen av bostäderna. Behovet av förskolor ingår i arbetet med att planera för bostäder. Behovet utreds i samarbete med lokalförvaltningen.

Hur Per Dubbsgatans barriäreffekt kan minskas studeras parallellt. I det arbetet är gång- och cykeltrafiken med viktiga stråk en parameter som belyses i de olika alternativ som konsekvensbeskrivs.

11. Trafiknämnden anser att programmet stämmer väl överens med trafikstrategin och utbyggnadsplaneringen. Programmet skapar också förutsättningar för att stärka innerstaden och att förtäta staden inifrån och ut. Svårigheten med den bebyggelseutveckling som programmet visar är att den innebär en stor belastning i befintligt bilnät och kollektivtrafiknät. Den skisserade utvecklingen innebär därmed stora krav på förändringar och förbättringar, vad det gäller resenärens färdmedelsval och åtgärder i kollektivtrafiksystemet.

Programhandlingen ger ingen klar bild av hur området kommer att utvecklas och hur denna utveckling kommer att genomföras. Trafikkontoret menar att ett program av aktuell karaktär bör ge rekommendationer om omfattning och genomförande. För trafikkontoret är frågan, när och på vilket sätt, trafiksituationen utanför Sahlgrenskas huvudentré kan hanteras av central betydelse. Då arbetet med att analysera olika exploateringsalternativ och utbyggnadsscenarier inte är klart är det heller inte möjligt att ta ställning till hur trafikfrågorna hanteras på bästa sätt. Att hantera denna typ av frågor senare i stadsbyggnadsprocessen innebär dessutom att medborgares medinflytande äventyras.

Fortsatt exploatering av Sahlgrenska och Medicinareberget bedöms kräva betydande investeringar i infrastrukturen. Behovet av investeringar kommer att stå i proportion till exploateringsgraden, men det finns kritiska nivåer som innebär att stora kostnader faller ut.

Trafikkontoret uppfattar flera av programmets inriktningar som mycket utmanande och i vissa stycken svåra att realisera.

Det är inte enbart Per Dubbsgatan som är ett hinder för att koppla berg med dal. Det är även nivåskillnaderna som sammanfaller med gatans sträckning. Men det handlar även om att utveckla det funktionella och organisatoriska utbytet mellan verksamheter på berget och i dalen.

Stråvan att koppla berget med Linné är bra, dock begränsar nivåskillnaderna möjligheterna starkt. De tillgängliga korridorer som sen finns kvar står i konflikt med bevarandevärden i koloniområdet och det gamla epidemisjukhuset.

Bullerutredningen redovisar bullernivåerna för några olika antagna trafikmängder, dels de senaste uppmätta värdena dels reducerade värden upp till -30 procent. Resultatet visar att, även vid en minskning av biltrafikflödena, blir bullernivåerna sådana att det blir svårt att uppnå de riktvärden som satts upp i Göteborgs Stad.

Trafikkontoret bedömer att det inte är rimligt att räkna med väsentligt minskade trafikflöden än de uppmätta. Tvärtom, kan det när det handlar om spårvagnstrafiken, bli tal om ett ökat antal vagnset än det beräknade. En vanlig fråga när bulleråtgärder diskuteras är om hastigheten kan sänkas. Guldhedsgatan, Per Dubbsgatan och Ehrenströmsgatan utgör kommunala huvudgator, med tung kollektivtrafik, vars kapacitet och framkomlighet, enligt trafikkontoret, måste säkerställas.

Programmet skapar stora möjligheter att stärka Göteborgsregionen inom området forskning, medicin, hälsa och sjukvård

Kommentar: Ett program ska enligt Plan- och bygglagen föreslå markanvändning och huvudsaklig utveckling inom ett område. Genomförandefrågorna kan i allmänhet inte utvecklas närmare förrän i detaljplaneskedet. Aktuellt program möjliggör en expansiv utveckling av den här delen av centrala staden. Programmet sätter ramarna för utvecklingen inom området. Målet i programmet är att biltrafiken inte ska öka vilket innebär att en stor kapacitetshöjning i kollektivtrafik-, gång- och cykelnätet krävs. Omfattning och genomförande studeras i kommande detaljplaner vilka följer en process med samråd och granskning för att hämta in kunskap och synpunkter från berörda förvaltningar och medborgare, varigenom medborgarinflytandet säkerställs. Inriktningen på den huvudsakliga trafiklösningen studeras i pågående framtagande av underlag för inriktningsbeslut för infrastruktur.

Statliga och regionala myndigheter m.fl.

12. Business Region Göteborg AB skriver att områdets regionala betydelse kräver att sambandet med den långsiktiga utvecklingen av den regionala strukturen hanteras, t.ex. kopplingar med god tillgänglighet till Västlänkens planerade stationer. Medicinartunnel och överdäckning av Per Dubbsgatan är viktiga för att området ska utveckla sin regionala funktion. De föreslagna förstärkta kopplingarna mellan Sahlgrenska och Medicinarberget ger ytterst goda förutsättningar att attrahera nya nationella och internationella forsknings- och utvecklingsföretag till regionen. Kopplingar för att underlätta samverkan mellan akademi, vård och näringsliv är viktiga för att garantera områdets framtida utveckling.

Sjukhuset och Berget – Life Science området - bör ses som en sammanhängande helhet med fysiska och verksamhetskopplingar. Området är ett prioriterat fokusområde inom Business Region Göteborg och ska vara världsledande inom kompetens, företagsetableringar, internationellt kapital samt den fysiska miljön.

Business Region Göteborg AB föreslår:

- Koppling mellan sjukhuset och Berget, och gemensam identitet.
- Utveckling av miljöer och investeringsmöjligheter för företag inom forskning, utbildning, sjukvård och innovationer.
- Möjlighet för nya företagsetableringar, attrahera internationellt kapital och privata ägarintressen.
- Odontologen, Biotechhuset samt obebyggd mark skulle kunna säljas till internationella eller nationella aktörer.
- Starta detaljplanering, ev. översiktsplan.
- Gör berget till en hållbar levande stadsdel (bostäder, student, kultur, verksamheter, restauranger m.m.)
- Utveckla och stärka infrastrukturen på Berget.

- Utveckla Trippel Helix modellen i ett företagsperspektiv.
- Partnerskap
- Utvecklingsbolag.

Kommentar: Programmet möjliggör en utveckling i den riktningen.

13. Göteborgsregionen (GR) avstår från att lämna yttrande efter det att bedömningen gjorts att förslaget inte berör regionala intressen.

14. Lantmäterimyndigheten har i nuläget inga synpunkter på förslaget.

15. Luftfartsverket har ingenting att invända mot förslaget, men påminner om att alla byggnadsobjekt högre än 20 meter, oavsett placering, ska remitteras till Luftfartsverket samt berörda flygplatser (belägna inom 60 km) tillfrågas .

Luftfartsverket är inte sakägare för helikopterplattan på Sahlgrenska, men det är viktigt att samråda med ansvarig person för plattan, Olle Ekström, innan planerna realiserar.

Kommentar: I arbetet med kommande detaljplaner studeras bebyggelsens höjd och läge. Samråd med berörda flygplatser sker i det skedet.

16. Olle Ekström Västra Götalandsregionen bevakar helikopterplattan och dess inflygningsområde. Programmet har inte angett några höjder på byggnader. Det som skulle kunna bli ett problem är nya hus på Medicinareberget mot Annedalskyrkan, där går den ena start-stig sektorn(område där helikoptern behöver kunna stiga uppåt från starten) från plattan. För övrigt bullrar verksamheten.

Kommentar: Se kommentar nr 15. Bullerpåverkan från verksamheten beaktas djupare i kommande planarbete.

17. Länsstyrelsen har följande synpunkter: Länsstyrelsen anser att utveckling och detaljplaneläggning av området kan ge positiva tillskott till området men även till staden och regionen. Vid fortsatt planering krävs dock fördjupade utredningar för att klargöra förutsättningarna för exploatering, utbyggnad och förtätning. Det gäller särskilt kultur- och naturmiljöfrågor men även hälsa och säkerhet. Områdets gröna miljöer och kulturmiljöer bör ses som en resurs att förstärka, inte förvanska eller bygga bort. Fördjupade utredningar krävs av trafikbuller, geoteknik och miljökvalitetsnormer för luft. Överprövning av kommande detaljplan kan inte uteslutas.

Länsstyrelsen utgår från Boverkets allmänna råd vid bedömning av prövningsgrunder för trafikbuller.

Länsstyrelsen instämmer i SGI:s (Statens Geotekniska Instituts) bedömning att de geotekniska förutsättningarna behöver klarläggas.

Länsstyrelsen bedömer att med hänsyn till luftföroreningarna är möjligheterna till ny bostadsbebyggelse begränsade utefter de mest trafikerade gatorna. Vidare utredning krävs.

Programmet redovisar inte samtliga områden med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, vilket behöver förtydligas. Ett fördjupat antikvariskt underlag behöver tas fram till detaljplaneringen av området för Konstepidemins byggnader, och kommunen kan förtydliga intentionerna och användningen av detta område.

De studerade utbyggnadsalternativen innebär båda att en större del av naturmiljöerna försvinner. Länsstyrelsen kan inte utesluta att en artskyddsdispens kan krävas med avseende på påverkan på mindre hackspett, en viktig art i detta område. Enligt kommunens förslag till *Strategi för grönplan* ska skyddsvärda arter kunna fortleva i staden. Programförslaget kan därför strida mot denna grönplan samt mot

miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*. Nya inventeringar och konsekvensanalyser för den mindre hackspettens livsmiljöer måste tas fram, de nu gjorda är inte tillräckliga och inte tillförlitliga. Vidare kan det vara olämpligt att anlägga publikdragande verksamhet i naturmarken centralt i området.

Exploateringen längs Ehrenströmsgatan bedöms som olämplig.

Kommunen bör noggrant utreda förlusten av lövskogarnas ekosystemtjänster. Det kan bli svårt och kostsamt att ersätta dessa tjänster inom området eller på annan plats.

Entrén till Botaniska är i första hand en entré till Änggårdsbergens naturreservat, där kommunen har tankar om en upprustning och tillgänglighetsanpassning. Det är inte möjligt att göra större ingrepp i naturreservatet men en förbättrad tillgänglighet är positiv.

Länsstyrelsen hänvisar till sin rapport *Miljökvalitetsmålen i den fysiska planeringen*, som tar upp att gröna zoner utefter trafikleder kan ha viss positiv effekt på luftkvaliteten.

Vad gäller dagvattenhanteringen bör kommunen beakta effekterna av ett förändrat klimat med ökad och intensivare nederbörd. Ytanspråk för dagvattenhantering kan behöva avsättas i detaljplan, och dagvatten kan behöva renas/fördrojas för att skona naturvärden.

Programmets socialkonsekvensanalyser är föredömligt genomförda.

Förtätning av bebyggelse i områden med god kollektivtrafik är ofta positivt från energihushållningssynpunkt. Kommunen får gärna beakta möjligheterna till försörjning med solenergi.

Länsstyrelsen anser att frågan om den förändring på sikt av infrastrukturen som utbyggnaden i programområdet kräver skulle kunna ha fördjupats ytterligare i programmet.

Det är angeläget att klargöra den faktiska fornlämningsbilden. Länsstyrelsen kräver en arkeologisk etapp 1 utredning, och kommunen bör lämna in begäran att få denna utförd.

Alla detaljplaner kräver behovsbedömning, där Länsstyrelsen ska ges tillfälle till yttrande.

Länsstyrelsens samrådsyttrande har bilagts, se bilaga 2.

Kommentar: Se svar på yttrande 6 och 7. Kontoret avser att utföra efterfrågade utredningar i kommande planarbete:

- Komplettering/Fördjupning av naturvärdesbedömning
- Fördjupad inventering och konsekvenser mindre hackspett
- Geoteknik
- Arkeologi
- Buller- och luftmiljö

18. Skanova Nätplanering har inget att erinra mot förslaget.

19. Svenska kraftnät har inget att erinra mot upprättat förslag.

20. Trafikverket ser positivt på att kopplingen till Västlänken och en framtida Haga station, Linneplatsen tas upp i programmet. Motsvarande bör gå att göra för stationen vid Korsvägen.

En inriktning för programarbetet är att verka för att biltrafiken inte ska öka och då är det viktigt att tillgänglighet till kollektivtrafik, gång och cykel förbättras och prioriteras i området.

För tillfället pågår ett arbete med att skapa förutsättningar för en arbetstunnel för Västlänken i närområdet. Detta för att visa på alternativ för arbetstunneln vid Muraregatan. Förslag kommer att presenteras för kommunen inom kort.

Kommentar: Station Korsvägen bidrar positivt till programområdet på samma sätt som station Haga och kommer finnas med som en framtida förutsättning i kommande arbeten.

Efter samrådet har trafikverket visat ett område inom programområdet som man vill utreda. Tunnels exakta läge behöver vara fastställt när kommunen går vidare med detaljplan.

21. Vattenfall Eldistribution AB har inget att erinra då de inte har några anläggningar inom området.

22. Västfastigheter, Distrikt Göteborg anser att programmet är väl genomarbetat och har följande synpunkter:

- I tidigare planer har tagits ställning till vilka byggnader som är bevarandevärda (3 st). Det finns inte skäl att utöka antalet.
- Västfastigheter anser inte att bostäder ska byggas längs med Ehrenströmsgatan. I ett långsiktigt perspektiv är detta enda expansionsytan för sjukhuset.
- Överbryggningen av Per Dubbsgatan är mycket positiv ur sjukhusets synvinkel men en förstärkt (hög) bebyggelse, enligt förslag som presenterats, kan skärma av istället för att länka samman. Även här anser Västfastigheter att bostäder är olämpliga med tanke på akuttransporter inkl. helikoptertrafik.
- Sahlgrenska och Botaniska bör länkas samman bättre. Tillgängligheten till Botaniska är dåligt för besökare och personal till sjukhuset.
- Ett gångstråk genom sjukhusområdet är positivt.
- Området i söder där sjukhusets P-hus ligger är markerat som utbyggnadsområde vilket Västfastigheter inte anser rimligt.
- Anser inte att förslaget om matargata från en cirkulationsplats vid Per Dubbsgaraget, som finns i underlaget till programmet, som lämplig. Angöring till sjukhusets entré bör ligga kvar som idag för att hålla borta onödig biltrafik inom området.

Kommentar: Det kulturhistoriska underlaget som gjordes i programarbetet har inventerat de värden som finns inom programområdet översiktligt. När ändringar av detaljplan eller andra förändringar aktualiseras kan underlaget behöva fördjupas. Behovet utreds i samråd med kulturförvaltningen och berörda fastighetsägare i kommande detaljplanarbeten.

Valet av trafiklösning för att minska Per Dubbsgatans barriärverkan kan innebära att matargator till sjukhuset kan behövas justeras för att uppnå en bra totallösning för området.

Längs med Ehrenströmsgatan ser kontoret det viktigt med en stadsutveckling på lång sikt, därför är det även rimligt att området ingår i programmet som utbyggnadsområde. Västfastigheter bör snarast diskutera sina anspråk på mark på Ehrenströmsgatans västra sida med fastighetskontoret.

Inom området kan entré och stråk genom sjukhusområdet förtydligas. Flera åtgärder kan utföras utan planarbete. Åtgärder inom reservatet ingår ej i programmet.

23. Västtrafik Göteborgsområdet AB delar kommunens ambitioner att öka andelen resor till och från området med kollektivtrafik, gång och cykel. Västtrafiks ansvar i att uppnå detta ligger i att tillhandahålla en hög kvalitet på kollektivtrafiken samt att kunna leverera en kapacitet i systemet som motsvarar det framtida behovet. I programmet beskrivs åtgärder som syftar till att skapa framkomlighet och kapacitet i gata och hållplatser. Västtrafik förutsätter att trafikkonsulten i förslaget gör en korrekt bedömning av vad åtgärderna i programmet innebär. Västtrafik arbetar, tillsammans med Västra götalandsregionen, med att öka passagerarkapaciteten på fordonen i framtiden, exempelvis genom längre fordon. Förutsatt att infrastrukturen för spårvagn och stombuss byggs ut i hela staden skulle detta innebära att man med samma eller något fler fordon kan erbjuda 30 – 50 % mer utrymme för resor till och från Sahlgrenska.

Som mycket riktigt beskrivs i programmet finns det stora delar av Sahlgrenska och Medicinarberget som saknar god tillgänglighet till kollektivtrafik på grund av sin topografiska placering och att det är svårt att orientera sig inom området. Västtrafik anser därför att man behöver se över gångvägsstrukturen och vägvisningen till och från hållplatserna samt inom området.

Utifrån föreslagen bebyggelse på Medicinarberget bör nya gångvägar skapas mellan Medicinarberget och Linnéplatsen.

Västtrafik noterar att det inte finns några förslag till alternativa körvägar för kollektivtrafiken genom området och ser själva ingen anledning till sådana förändringar.

Kommentar: Arbete med förbättrat gång- och cykelvägnät kommer fortgå i kommande detaljplaner.

Grannkommun

24. Mölndals stad bedömer att programmet beskriver en förtätning och därmed en naturlig utveckling av Göteborgs stad som är i enlighet med Göteborgs stads översiktsplan.

Sakägare

25. HSB brf Guldlänkens medlemmar trivs väldigt bra på Guldheden, och en stor del av trivseln utgörs av alla fina grönområden de tycker de har tillgång till, med ett rikt djurliv; harar, igelkottar och ibland även rådjur. Medlemmarna på Fricksgatan kommer att påverkas direkt om det lilla grönområdet mellan Fricksgatan och parkeringen på Medicinargatan försvinner. Föreningen kommer att protestera mot eventuell bebyggelse nära dessa hus. Om husen däremot planeras på parkeringen och större delen av grönområdet bevaras får menar de att de kan omvärdera sin ståndpunkt.

Kommentar: En bebyggelse längs med Guldhedsgatan skapar liv och rörelse till en gata som idag på en lång sträcka inte har någon bebyggelse. Stadens infrastruktur behöver ha ett effektivt utnyttjande. Friytor måste vägas mot behov av mark för stadens verksamheter och bostadsbehovet. Noggrannare avvägning av markanvändningen görs i kommande planarbete.

26. SGS Studentbostäder: Samrådshandlingen är mycket välbearbetad, men etableringen av studentbostäder på denna attraktiva plats kunde ha lyfts fram tydligare. Behovet av studentbostäder i Göteborg är mycket stort. Berörda parter har enats om ett

behov på ytterligare 4000 bostäder fram till år 2021. SGS uppfattar att även Akademiska Hus, en stor markägare i området, är positiv till att tillskapa studentbostäder på Medicinareberget.

Kommentar: Lämpliga lägen för studentbostäder inom programområdet studeras närmare under kommande detaljplaner.

27. Akademiska Hus ansluter sig till det yttrande som inlämnats av Göteborgs universitet.

28. Eklandia Fastighets AB äger Annedal 21:9 och 21:10. 21:9 är obebyggd och består till största delen av parkeringsplatser, den har länge legat öde och väntat på exploatering. I programförslaget har fastigheten utlagts som befintlig bebyggelse med möjlighet till kompletteringsbebyggelse. Den bör istället vara utbyggnadsområde där vidare avvägningar görs i ett mer detaljerat skede. Eklandia har som mål att i en snar framtid bebygga fastigheten. För detta måste ny detaljplan tas fram.

Till skrivelsen finns bilagt ritningar som Eklandia insänt år 2006 till stadsbyggnadskontoret.

Kommentar: Fastigheten ligger inom område med möjlighet till kompletteringsbebyggelse för att det är en mindre yta som kan byggas. Vidare avvägningar behöver göras i en ny detaljplan innan en eventuell bebyggelse blir aktuell. Det har under samrådet framkommit från trafikverket att läget är under diskussion för arbetstunnel för Västlänken. När val av trafiklösning för att minska Per Dubbsgatans barriäreffekt har klarlagts och om fastighetens läge utslutits från diskussion kring arbetstunnel för Västlänken kan planering för en bebyggelse på fastigheten bli aktuell.

29. HIGAB AB ser positivt på förslaget.

30. TeliaSonera: TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB (TSSNFAB) arrenderar Änggården 4:1 av kommunen, med en telestation och kablage ovan och under mark. Denna station, med viktig och känslig utrustning, bör beaktas vid planarbeten och exploaterer bör iaktta särskild försiktighet vid anläggningsarbeten i närheten. Stationen har en viktig och central funktion och är ständigt i drift. En eventuell flyttning är förenad med stora kostnader, många miljoner kronor. Det är TSSNFAB:s intresse att stationen står kvar på sin plats. Stationen har kylanläggning med fläktar som kan komma att orsaka ljud som blir störande om bostäder planeras i dess närhet. Vid exploatering är det också viktigt att beakta frisk luft till stationen. Stationens teleteknik är känslig och kan skadas vid sprängningar och pålningar i närheten och orsaka driftavbrott med förödande konsekvenser för telekommunikationer lokalt och i större områden

Kommentar: Vid arbetet med en detaljplan för en eventuell bebyggelse, alt tunnelmykning, på Änggårdsplatsen får påverkan för telestationen utredas och den ekonomiska konsekvensen vid en eventuell flytt får ställas i relation till projektet.

31. Ägare till fyra fastigheter i Änggården skriver att det tidigare på fastigheten Änggården 18:2 har funnits ett bostadshus som brann ner för ett antal år sedan. Fastighetsägaren önskade bebygga fastigheten för annat ändamål, men då intilliggande fastigheter motsatt sig detta, och den tänkta byggnationen stred mot gällande plan, tillgodosågs inte önskemålet enligt de fyra fastighetsägarna. I programförslaget förefaller tanken vara att fastigheten Änggården 18:2 ska utgöra grönområde. Om fastigheten trots detta skulle byggas i framtiden utgår de boende i Änggården från att fastigheten inte ska användas för annat än vad gällande detaljplan medger.

Kommentar: Det nämnda ärendet har inte varit uppe för beslut i Byggnadsnämnden. Fastigheten Änggården 18:2 ingår i programmet inom område med möjlighet till

kompletteringsbebyggelse. Användningen av fastigheten påverkas av störningar från helikopterplattan och lämplig användning behöver anpassas till det. Lämplig användning studeras i upprättande av ny detaljplan.

32. Änggårdsplatsens kabel-TV-förening: Fotbollsplanen vid Änggårdsplatsen har kulturhistoria och är IFK:s första plan. En minnessten visar detta. Planen har i alla tider använts av korpen, skolklasser, brandkåren, dagisgrupper och spontant fotbollsspelande. Planen förstördes då en byggfirma fick tillåtelse (hur?) att ordna parkering. Senare bestämdes i samråd med HIGAB att planen skulle återskapas. Det blev en liten fyrkant utan målburar i sydkanten av området, där ingen vill eller kan spela fotboll. Änggårdsplatsens kabel-TV-förening önskar att fyrkanten utökas och förses med målburar, eller att det anläggs en regelrätt 7-mannaplan med målburar (5 m) närmast Änggårdsplatsen med staket mot bilparkeringen.

Änggårdsplatsens kabel-TV-förening menar att området anses vara en grön länk till Botaniska och Göteborg. Änggårdsplatsens kabel-TV-förening har länge samarbetat med Park och Natur samt Botaniska angående planering av växtlighet i detta område. De vill att ”gröna-länk”-gången innanför staketet som Botaniska påbörjade till sitt jubileum ska fullföljas. Änggårdsplatsens kabel-TV-förening köpte och planterade lindar och syrener längs vägen. Arbetet fullföljdes dock inte av Botaniska. Det skapades ingen naturlig entré vid tunneln under Dag Hammarsköldsleden och skyltar har inte satts upp, ingen hittar in.

Mycket av det Änggårdsplatsens kabel-TV-förening planterar avser att förhindra klotter på telegrafbyggnadens murar, men hela nordsidan är ständigt fullklottrad vilket förslummar området. Änggårdsplatsens kabel-TV-förening menar att de har lovats sanering, utan effekt. Nya klotter tillkommer utefter Askimgatan.

Änggårdsplatsens kabel-TV-förening vill att det planteras en tät träd- och buskridå överst i backen mot Per Dubbsgatan och Askimgatan. Backen ska lämnas fri, då den används som kana, pulka- och skidbacke. De vill att en boulebana färdigställs.

Sportytorna, som är få i Linné och Annedal, trots många skolor, är viktiga för hälsa och sociala kontakter. Med närkontakt med Medicinareberget tillkommer ytterligare intresserade.

Änggårdsplatsens kabel-TV-förening vill att den s.k. blomsterängen ersätts med ”stadsodling” för att öka den biologiska mångfalden. Möjligen kunde Botaniska ordna biodling som ger ekosystemtjänst genom pollinering.

Kommentar: Änggårdsplatsen är en centralt belägen plats som i ett stadsperspektiv är dåligt utnyttjad. Dess användning aktualiseras i samband med programarbetet samt i planerna att omvandla Dag Hammarsköldsleden till stadsboulevard. När val av trafiklösning för att minska Per Dubbsgatans barriäreffekt har bekräftats vet man om platsen är aktuell för en eventuell tunnelmynning. Därefter kommer platsens framtida markanvändning att studeras.

Bostadsrättsinnehavare, hyresgäster, boende, kolonister

33. Konstepidemin har planer på att bygga en ny multihall för event, utställningar och föreställningar. Platsen är densamma som programmet markerat för starten för gång- och cykelstråk mellan Linné och Medicinareberget. Dessa ambitioner går att förena, båda är viktiga för Göteborgs framtid.

Programförslaget innebär att förutsättningar kan skapas för ökad tillgänglighet till Epidemin och underlätta dess roll som en mötesplats.

Epidemin reagerar mot att man i programmet inte fullt ut vill behålla området intakt. De två mycket värdefulla byggnaderna, Epidemisjukhusets portvaktshus och observationspaviljongen från 1886 föreslås utgå till förmån för nya bebyggelseplaner. Byggnaderna tillhör den sammanhållande och kulturhistoriskt värdefulla helheten, vilket också understruks i Stadsmuseets kulturmiljörapport 2013:01. För Epidemin är dessa två byggnader viktiga för utvecklingen av verksamheten. I det fortsatta arbetet bör man fokusera på hur kommunikationsstråk och ny bebyggelse kan utvecklas utan att helhetsmiljön går förlorad. I det fortsatta arbetet kan Epidemins konstnärer bidra med sin unika kompetens.

Kommentar: Programmet föreslår inte att de omnämnda byggnaderna ska utgå. Området söder och sydväst om Konstepidemin ingår i område som i programmet är angett som utbyggnadsområde där vidare avvägningar görs i ett mer detaljerat skede. Kontoret menar att en bebyggelse här är viktig för att skapa en koppling mellan Medicinareberget och övriga staden och därmed verka för en mer sammanhållen stad. Bostäder är en användning som bör studeras i det här läget. I ett sådant arbete bör även studeras hur Konstepidemin integreras på ett bättre sätt med staden.

För eventuell ny bebyggelse får fastighetsägaren inkomma med planförfrågan.

34. Änggårdens odlareförening tycker programmets utvecklingsstrategier är bra, i synnerhet inriktningen att bevara koloniområdena.

De har tidigare motsatt sig ett förslag från trafikkontoret att bredda gångvägen genom sitt område till en fullvärdig gång- och cykelväg. En cykelväg kan anordnas inom den föreslagna nyexploateringen nordväst om Zoologen.

Såsom brukare av bergets naturvärden är anser sig Änggårdens odlareförening angelägna om att naturen inte exploateras till oigenkännlighet. För dem är norra kanten av berget lika värdefull som den västra. Det branta partiet bör vara ett sammanhängande allmänt grönstråk runt berget från Annedalskyrkan till Wallenbergcentrumet.

Änggårdens odlareförening tror att bergets branta kanter på så sätt kan sparas och ny bebyggelse förläggas uppe på bergsplatån med naturmarken kvar i mitten.

Änggårdens odlareförenings förslag
på ytor för allmän plats natur.

Änggårdens odlareförening är angelägna om att naturen även i framtiden ska vara allmän plats. Bergets kant är särskilt viktig såsom koppling mellan koloniområdet och berget. Änggårdens odlareförening anser att detaljplanen för Rättsmedicin från 2010 är dåligt genomtänkt då branten mot Änggårdens odlareförening gjorts till kvartersmark. I den tänkta "skelettplanen" bör möjligheten att göra om och göra rätt tillvaratas så att bergskanten åter blir allmän plats och därmed åtkomlig från Änggårdens odlareförenings håll.

Kommentar: Se svar på yttrande 6 och 7.

35. Göteborgs universitet anser att programförslaget ligger väl i linje med behov och förutsättningar för Göteborgs universitet och dess framtida utveckling. Visionen att skapa "en dynamisk verksamhetsorienterad mötesplats, en regional motor inom Life Science" är i högsta grad relevant för universitetet och dess kommande satsningar. Universitetet menar att det är av högsta vikt att basstrukturen inom området ger förutsättningar för flexibilitet, expansionsmöjligheter och omställningsmöjligheter då universitets verksamheter är under ständigt utveckling och förändring. Universitetet stödjer ambitioner att bygga bostäder, bl.a. för studenter, gästforskare och internationella rekryteringar. I förtätningen ska dock naturintressena tas tillvara. Universitetets verksamhet förutsätter nära samarbete med staden, regionen, Sahlgrenska, näringslivet och Chalmers. Att utvecklingen av området ger möjligheter för ytterligare förstärkning av dessa samarbeten är ett krav.

Göteborgs universitet vill förtydliga att samverkan mellan verksamheter med olika huvudmän ska eftersträvas, stödjas och utvecklas. Integration, vilket skrivs i konsekvenserna är i alla delar inte möjlig.

Det är av högsta vikt att de prekliniska och kliniska verksamheterna ges förutsättningar i området till samverkan, effektiva samband och kommunikation.

Det är viktigt att skapa tydliga entréer till området vid såväl Guldhedsgatan som Linnéplatsen.

Universitetet ser positivt på att området öppnas upp för staden, dess invånare och besökare och motverka segregation.

Området Medicinareberget och Sahlgrenska är ett mycket viktigt strategiskt område för Göteborgs universitet och dess framtida verksamhetsutveckling. Det är därför av högsta vikt att en konstruktiv och öppen dialog förs vidare med Göteborgs universitet kring områdets utveckling.

Kommentar: Programmet verkar i den riktningen.

36. Boende på Lövs kogsgatan 2 tycker att det kan anläggas fler kolonilotter. Gärna på de båda parkeringsplatserna söder och norr om Änggårdens koloniområde och gärna kombinerat med förskola på den norra parkeringsplatsen.

Byggnader på eller kring berget kan skymma eftermiddagssol. En utsiktsplats på berget kan medverka till solljus i koloniområdet. En promenadstig upp till berget har funnits och skulle kunna iordningställas igen.

Överdäckning av Per Dubbsgatan kan vara en bra idé, kanske kombinerat med trappor och plåtåter med sittplatser i riktning mot sjukhusområdet. En tunnel under Medicinarberget (Södra Centrumleden) skulle däremot skapa nya barriärer genom delar av området och dessutom flytta biltrafiken närmare koloniområdena.

Ett landmärke ovanför Konstepidemin tar plats och konkurrerar med grönområdets funktion som rekreation och utsiktsplats. Annedalskyrkan fungerar bra som landmärke.

En cykel- och gångväg ner mot Linné är välkommen, men bör inte få hota koloniområdesmark eller konstepidemins byggnader.

Intelligande bostadsområden byggdes på 1950-talet för att motverka trångboddhet med ljusa, luftiga bostäder med grönska runtom. Idag bor mycket färre människor där, kanske bara hälften! Dagens människor är alltså ganska bortskämda. Dock har priserna på bostadsrätter i området lett till att människor faktiskt börjar acceptera att bo en aning kompaktare igen. Det finns fortfarande plats för ytterligare boende utan att områdena förtätas med mer bebyggelse för bostäder.

Dock kan det vara motiverat på Medicinareberget med kompaktbyggda studentbostäder, se bara till att promenadstigarna hålls öppna.

Vid eventuell nybyggnation är det viktigt att större träd bevaras t.ex. i området öster om Änggårdens koloniområde. Ett fint träd strax utanför programområdet är den magnifika eken nordost om Änggårdens koloniområde. Den skulle behöva mer ljus och öppenmark intill.

Bevara så mycket grönområden som möjligt med viss röjning av träd vid utsiktsplatserna, sittplatser och bättre stigar!

37. Boende på Lövs kogsgatan 16 anser att försämringar i form av oljud och luftförsämring blir följden ifall närliggande område byggs ut med bostäder.

Vad ligger bakom de sköna omskrivningarna (koppla berg till dal osv.)? I värsta fall utplåning av grönområden, byggande av känsliga kultur- och naturområden och försämring av trivselen runt våra hus. Den boende uppmanar makthavarna att förhindra detta.

På parkeringsplatsen mellan koloniträdgårdarna och stigen ner till Engelska parken hoppas den boende verkligen att ett grönområde anläggs, inte bostäder! En unik grön förbindelselänk mellan Linné och Sahlgrenska skulle tillintetgöras vid utbyggnad just där.

Kommentar: I kommande planarbete kommer bullerförhållanden och luftmiljön att utredas närmare.

38. Boende på Fricks gatan 4 B (nr 1) påpekar att enligt programmet är skogsområdet närmast Fricks gatan 2 och 4 markerat för bebyggelse. Från den boendes balkong kan man dagligen glädja sig åt den underbara skogen med dess rika djur- och naturliv. Höga fina träd, många fågelarter, harar, rådjur. Vid en eventuell bebyggelse är mitt starka önskemål att så mycket av skogsområde som möjligt sparas, helst vill den boende att området lämnas intakt.

Kommentar: Se kommentar på nr 25

39. Boende på Fricksgatan 4 B (nr 2) anser att det är olämpligt att bebygga Guldheden ytterligare, då stadsbilden är tidstypiskt planerad. Det lilla naturområdet längs Guldhedsgatan är hem för igelkott, grävling och hackspett. Om det behövs nya studentbostäder är det bättre att bygga på Medicinareberget mitt emot Lundbergslabbet ner mot Odontologen.

Kommentar: Se kommentar på nr 25

40. Boende på Fricksgatan 4 C är bebyggelseantikvarie. I kulturmiljöunderlaget är bostadsområdet från 1947 inte medtaget, alltså Fricksgatan, Ångemarken osv. Nedanför Fricksgatan finns ett kuperat grönområde med varierad grönska och lövträd. Detta är inte bara en viktig ”lunga” för de boende, utan här finns ett rikt fågelliv, bl.a. ugglor. De som bor här värdesätter detta eftersom alla har balkonger åt den sidan. Om området strax nedanför bebyggs med hus som är högre än träden eller om skogen tas ner för bostäder eller dylikt åsidosätts många viktiga kvaliteter i området, framförallt för de boende.

Kommentar: Kulturmiljöunderlaget behandlar endast bebyggelse inom programområdet.

41. Boende på Doktor Lindhs gata bor på berget ovanför Ehrenströmsgatans östra sida mitt emot parkeringshusen och är angelägen om att en ev. bebyggelse blir begränsad i höjd så att inte det fria läge som de har på Dr Lindhs gata äventyras. Skogen vid Ehrenströmsgatans östra sida är en mycket vacker oas i staden med mängder av vitsippor. Den boende föreslår därför att ingen bebyggelse anläggs emot parkeringshusen eller längre söderut utan att detta skogsparti sparas.

Kommentar: Noggrannare avvägning av markanvändningen görs i kommande planarbete.

42. Boende på Egnahemsplatsen och kolonist i Änggårdskolonin tycker att det är en god tanke att skapa ett sammanhängande promenadstråk från koloniområdena mot Guldhedsdalen.

Vid bebyggelse söder och öster om Änggårdskolonin längs med Guldhedsgatan måste ljusförhållandens noga beräknas så att inte alltför höga hus hindrar solljuset till koloniområdet. Likaså om det branta berget väster om Änggårdskolonin skulle bebyggas (vilket inte framgår av förslaget) skulle det väsentligt försämra kolonins ljus- och odlingsförhållanden, rentav ödelägga.

Parkeringsplatserna mellan kolonierna skulle möjligtvis lämpa sig för odlingslotter under förutsättning att skuggande träd i väster tas bort. Några parkeringsplatser behöver dock vara kvar för transporter.

Kommentar: Höjderna på en eventuell framtida bebyggelse studeras i kommande planarbete där ljusförhållanden för koloniområdet är en parameter som kommer vägas in.

Övriga

Ett antal inkomna skrivelser, boende i Göteborg m.m., instämmer i skrivelsen från Yimby, som förespråkar mer fokus på stadsmässig utformning och blandstad. Detta gäller skrivelser från boende på följande adresser i Göteborg: Eldaregatan, Solrosgatan, Bronsåldersgatan, Godhemsgatan, Nordhemsgatan, Gibraltargatan, D. Liborius Gata, Haråsgatan, Gamla Björlandavägen, Kyrkbytorget, Aschebergsgatan, Högsbogatan, Trappgången, Galateagatan, Trekantsgatan, Svealiden, Olivedalsgatan, Dr Sahléns Gata

(2 skrivelser), Karl Johansgatan, samt en boende i Ale och en i Mölndal, sammanlagt 22 skrivelser. Det gäller även fem likalydande skrivelser där ingen avsändarpostadress finns angiven.

43. Yimby Göteborg ser positivt på förtätning i området, men programmet är löst formulerat, diffust och lämnar mycket öppet för framtida tolkning, vilket är ett demokratiskt problem. Ett mer konkret program skulle underlätta medborgarnas möjlighet till återkoppling och underlätta framtida detaljplanering. Programmet saknar uppgifter om antalet boende, arbetsplatser och analys kopplad till behov av urbana verksamheter och service. Detta borde utredas, speciellt som det lyfts fram att området främst är aktiverat på dagtid och att det saknas service och mötesplatser.

Stora delar av programområdet är vikt för sjukhusets och universitets behov och förslaget går i riktning mot en ännu starkare klusterbildning. Istället för att blanda upp stadsdelen med bostäder – mer stadsmässighet - riskerar det bli ännu mer monofunktionellt.

I området finns konstiga ödeytor mellan byggnader, och gator som kunde bebyggas med hus som tydligt ansluter mot gatorna.

Bilparkering bör finnas i yteffektiva parkeringsdäck, kanske under mark och endast ett fåtal som kantstensparkerings.

Det är viktigt att Per Dubbsgatan får en stadsmässig utformning med bostäder och publika verksamheter för att öka tryggheten. Alla som besökt Sahlgrenska har nog upplevt det bristfälliga utbudet av restauranger, kaféer, affärer och intressanta aktiva trottoarsträckningar.

Att skapa bussfiler på Per Dubbsgatan är positivt. Sätt i framtida utredningar om överdäckning, fokus på effektiv och planskild kollektivtrafik. En tunnelloösning som förenklar för biltrafik riskerar att leda till inducerad trafik och därmed ökad trafik i hela området.

Programmet skriver att Guldhedsgatan och Ehrenströmsgatan ska utvecklas till stadsgator med trygga och attraktiva trottoarer. Detta borde, i samstämmighet med översiktsplanen, gälla alla gator i programområdet.

I programmet påtalas den viktiga siktlinjen mot Wallenbergssalen och Lyktan. Varför siktlinjen är viktig finns inte motiverat. Siktlinjer i en stad är av underordnad betydelse. Entrén till kolonin kan inte vara underordnat allt annat i sin omgivning. Vidare skriver programmet ”behåll gröna och upplevelsemässiga värden i form av visuell kontakt med kolonierna”. Men det är bara några buskar och ett litet hustak som syns från gatan. Någon visuell kontakt behöver därför inte värnas, låt istället koloniområdet bli en oas att upptäcka. För att verkligen få en entré till området föreslår Yimby en gedigen stadsgata in från Guldhedsgatan. Platsen i den korsningen skulle bli ett lokalt ”downtown”, gatorna mot norr och söder bli tydligare och sambanden mellan områdets olika delar starkare.

Det är positivt att programmet är tydlig med att alléer längs stadsgator utgör gröna kopplingar på ett urbant sätt.

Kilen som reserveras för bebyggelse utmed Ehrenströmsgatans östra sida bör göras tillräckligt bred för att möjliggöra slutna kvarter. Punkthus eller lameller ger inte ett gott ljudlandskap. En grön remsa mot Mossberg har sparats, men grönområdet fortsätter utanför programområdet hela vägen upp till Dr. Fries Torg. Det är därför inga problem at reservera en yta för bebyggelse som är tillräcklig för slutna kvarter.

Programmet borde nämna möjligheten av lägre hastighet genom skyltning 30 km/h och hastighetsbegränsande åtgärder, samt att bottenvåningen och kanske fler våningar måste innehålla verksamheter och kontor. Lägre hastighet ger mindre trafikbuller, men även bättre trafiksäkerhet och tillgänglighet när fler oskyddade trafikanter kan väntas korsa gatan efter en omdaning.

Programmets skrivning om aktiva bottenvåningar är otydlig. Det behöver förtydligas att verksamhetslokaler i bottenplan ska vara en utgångspunkt för hela området och definitivt längs stråken Guldhedsgatan, Ehrenströmsgatan och Per Dubbsgatan.

Det är inte rimligt att bergstoppen som ett tydligt landmärke som bilisten ser från Dag Hammarsköldsleden ska ha en avgörande påverkan på den lokala lösningen uppe på Medicinarberget. Bergstoppen bör sparas som grönområde motiverat från lokala behov. Idén om en publikdragande verksamhet, t.ex. en restaurang, är bra.

En koppling mellan Linnéplatsen och Medicinarberget med bostäder och verksamheter i bottenplan är nödvändig för att bryta Medicinarbergets isolering. Yimby hoppas att det möjliga förslag som presenteras i programmet utreds så fort som möjligt.

I området finns många återvändsgator och stigar som inte leder ner från berget. Generellt behövs fler trappor inom Medicinarberget och till omgivningen.

Yimby ser fram mot att tät, finmaskig stad byggs i slutningen i förlängningen av Arvid Wallgrens backe som skapar en god koppling upp på berget och en stadsmässighet som väl uppväger de naturvärden som försvinner. Yimby ser ett värde i dalgången med ädellövskog längs Änggårdskolonin.

Stråket genom de båda koloniområdena borde göras till tydliga gång- och cykelstråk, speciellt trevligt vore ett cykelstråk rakt genom Änggårdskolonin. Området är öde stora delar av året och otryggt efter mörkrets inbrott. En tanke är att öppna upp för att använda kolonistugor året runt. Någon kunde kanske bli kaffestuga göra det livligare i området, fler bostäder, prydligare och ökad trygghet.

Kommentar: Programmet verkar för att luckra upp stora enheter med institutioner. Det finns idag, som det påtalas i yttrandet, flertalet ödeytor mellan befintlig bebyggelse. Dessa områden är markerade som möjliga för förtätning och kommer studeras i kommande planprocesser där man då avser att skapa en god stadsmiljö och verka för att området blir mer levande dygnet runt.

Dagens markparkeringar kan med fördel i framtiden läggas i garage eller parkeringsdäck på lämpliga platser. Även en omfördelning av parkeringsplatser inom området kan behövas för att få en effektivare trafikstruktur.

I kommande planarbete kommer Per Dubbsgatan att studeras närmare vilket även inkluderar stadsmässighet. Parallellt med programarbetet och uppstart av detaljplaner inom området pågår ett arbete som tittar på hur barriärverkan som Per Dubbsgatan idag har kan minskas. Ett alternativ som studeras är en tunnel under Medicinareberget.

De stora nivåskillnaderna genom Änggårdskolonin gör att det inte är lämpligt med ett cykelstråk genom området eftersom det finns bestämmelser på största lutning på ett sådant stråk.

Koloniområden öppna året om – är generella regler i stan, ej en planfråga

44. ByggVesta, Derome Mark och Bostad samt Skanska Nya Hem skriver att företagen är engagerade i detaljplaneringen för att bygga 200-300 lägenheter i ett område sydost om och i direkt anslutning till Mikrobiologen och den mark Västfastigheter arrenderar på höjden söder om Mikrobiologens byggnader. Flera beröringspunkter med programområdet kan konstateras, som vägkorsning, infart,

parkering och buller. I programförslaget lyfts fram värdet att skapa en stadsmässig miljö med blandade verksamheter utefter de större gatorna bl.a. Guldhedsgatan. Företagen bedömer att möjligheterna till detta är särskilt goda om ny bebyggelse längs gatorna kan få ett djup genom bakomliggande bebyggelse, vilket är möjligt vid Mikrobiologen.

Företagen har upplevt att de har ett gemensamt intresse med Västfastigheter att fortsätta utveckla kontakter och planstudier.

Det är lämpligt att programmet kompletteras eller förtydligas så att program och pågående detaljplanearbete stödjer varandra och verkar för en god helhetslösning där trygg och varierad stadsmiljö utefter Guldhedsgatan och Ehrenströmsgatan samverkar med goda bostadsmiljöer i bakomliggande terrängpartier. Därpå skulle ett direkt utredningsarbete kunna påbörjas gemensamt med berörda byggföretag, Västfastigheter och Göteborgs stad.

Kommentar: Programmet möjliggör en trygg och varierad stadsmiljö utefter Guldhedsgatan och Ehrenströmsgatan. Detaljerade studier görs inom arbetet med pågående och kommande detaljplaner.

45. Fortum Distribution AB: har inget att erinra, eftersom programområdet ligger utanför deras koncessionsområde.

45. Boende på Linnégatan pekar på att bristen på parkeringsplatser runt Linnéplatsen gör att bilister cirkulerar runt i kvarteren inte minst på kvällarna. Linnéplatsen har ett utmärkt kollektivtrafikläge där man kan ställa bilen och ta spårvagn/ buss in mot stan. Bygg parkeringsgarage i Medicinarberget med infart från Konstepidemins väg/Psykologen. Garaget kan läggas i berg och/eller under byggnader med kontor, laboratorium, vårdlokaler, bostäder etc. Garagen kan utgöra självständiga fastigheter.

Kommentar: När programskedet är slut kommer arbetet att övergå till att ta fram detaljplaner för de delar av programområdet som är mest prioriterade. I det kommande arbetet tittar kontoret mer noggrant på behovet av parkeringsplatser. Det övergripande målet är att biltrafiken inte ska öka till följd av programmet.

46. Boende på Utlandagatan ser gärna en starkare förtätning med bostäder och blandad bebyggelse, fler studentbostäder!

Kommentar: Programmet möjliggör en blandad bebyggelse inklusive studentbostäder.

47. Boende på Doktor Westrings Gata har Sahlgrenska som arbetsplats ser väldigt positivt på nästan alla idéer som framförts, bostäder med butiker längs Ehrenströmsgatan är en bra idé. Kan man också göra en mer tydlig entré till grönområdet bakom, den s.k. Dalen? Den boende vill gärna se ett tydligt förslag till stadsmässig bebyggelse längs Guldhedsgatan. Ser inte poängen att gräva ner trafiken mellan Linnéplatsen och Chalmers, eftersom bilvägar ändå måste finnas kvar ovan jord och de många inkörsportharna till tunneln tar upp mycket plats som gör sig bättre för bostäder. Gräv hellre ner spårvägen.

48. Boende på Ståthållaregatan, tillika ledamöter av IFK Göteborgs historiska utskott tycker det är beklagligt om Karlsrofältet (Änggårdsplatsen) bebyggs eller förvandlas till tunnelmykning. Platsen bör fortsätta leva som ett rum för lek och idrott. Det är stadens skyldighet att värna ett kulturarv som för många göteborgare är lika viktigt som gamla befästningsmurar och operahus.

De boende föreslår att platsen iordningställs med en lite konstgräsplan för fotboll, bouleanor, lek- och klätterställningar el dyl. i samarbete med olika föreningar. Anlägg bullerplank och trädridå mot Per Dubbsgatan och Dag Hammarsköldsleden. Möjlighet att anlägga klubblokal.

49. Boende på Kolonigatan tycker att trots beskrivning av befintliga naturvärden och kulturmiljö drar man sig inte för att förändra/exploatera området till oigenkännlighet. I programmet talas om "en önskad utveckling av berget", en märklig vokabulär. En riktig ordalydelse hade varit "en avveckling av berget där stora gamla ädellövträd kommer att gå till förgängelsen. Det ena förslaget var dock att bevara den vackra branta slänten vid Annedalskyrkan. Tillämpa detta förslag, för då värnas ett grönområde, värdefullt för både människor och djur.

Bevara grönområdet som ligger mellan parkeringsplatsen och Fricksbgatan samt den gröna remsan utefter Guldhedsgatan. Anpassa samhället till det framtida klimatet, undvik att bygga in fler risker, tänk mångfunktionellt med mycket grönska. Att bevara naturen ger en hållbar stad med hög livskvalitet utan att äventyra för framtidens människor.

50. Boende på Carl Grimbergsgatan menar att Skogsbackarna bakom Konstpedidemin är väl frekventerade av barn från ett tiotal förskolor i närområdet. Stigarna i området utnyttjas för promenader och rekreation av dem som har sina arbetsplatser, studerar eller bor i området och dess omgivningar. Mot bakgrund av översiktsplanens strategier är stadsbyggnadskontorets kommentarer till naturvärdesinventeringen en skrämmande läsning: "Naturvärdena ska ses i ett större sammanhang. Kontoret behöver göra avvägningar mellan starka intressen som står mot varandra" Dessa avvägningar är kritiska. Av vem och hur bestäms intressenas värden? Det duger inte att ersätta dessa värden med "kompensationsåtgärder" som "fickparker". Ersätt inte natur med parker! Skogsbacken förefaller vara mycket hotad av programmets förslag om "koppling mellan Linné och Medicinareberget". Planerna för berget medför en påtaglig minskning av natur och grönområden, vilket de boende starkt motsätter sig.

Kontorets kommentar till bevarande av kulturhistoriska värden är cynisk och skrämmande. Vem gör avvägningen att kulturbyggnader inte kan bevaras? Sådana beslut får konsekvenser för all framtid med oåterkalleliga och negativa karaktärs- och miljöförändringar.

Angående randzonen mellan Sahlgrenska och Botaniska anges att vid eventuell förtätning behöver påverkan på riksintresset studeras. Detta måste alla göteborgare i så fall få ta del av och ha möjlighet att påverka.

Programmet skriver att söder om Engelska parken finns en förskola och att området är lågt utnyttjas för att vara så centralt beläget och en annan exploatering kan studeras. Om man därmed avser att riva förskolan är det märkligt när man samtidigt planerar nya förskolor på andra platser nära eller inom området.

Vid förtätning inom fastigheten för Mikrobiologen påpekas att hänsyn måste tas till de utpekade naturvärdena. Ännu en exploatering av grönområde!

Området vid parkeringen längs Guldhedsgatan, mitt emot Mikrobiologen anses som en lämplig plats för ny bebyggelse. Nu en grön oas som skyddar mot den trafikerade Guldhedsgatan. Bevara den!

Bostäder längs Guldhedsgatan och Ehrenströmsgatan påstås tillföra liv och trygghet till gator som idag uppleva som långa och storskaliga. Gatorna kan omöjligen bli kortare genom bebyggelse utmed sidorna. De guldhedsbor som berörs av detta borde få komma till tals på ett tidigt stadium. Även här tas grönområden i anspråk.

Vid ökad tillväxt och förtätning är de stora förlorarna naturen och stadens invånare. Forskning pekar på vikten av natur och grönska för vårt välbefinnande. För vår överlevnad behövs även den biologiska mångfalden som oftast går förlorad vid

förtätning och alltid vid exploatering. Staden får inte växa på bekostnad av de värden som gör den unik och uppskattad!

Kommentar: Alla avvägningar görs av politiker i byggnadsnämnden. Alla kommande förändringar prövas i detaljplan där sakägare och medborgare ges möjlighet till insyn och påverkan.

I fortsatt planarbete kommer fördjupningar av utpekade natur- och kulturvärden att göras innan vidare avvägningar görs.

51. Boende på Prinsgatan rör sig dagligen i området Linné – Annedal – Änggårdskolonin och Guldheden. Den boende vill trycka på förslaget inriktning att bevara koloniområdet. Det är ett underbart promenadstråk från engelska parken upp till Änggårdskolonin. Att sedan gå genom kolonin på de grusgångarna, titta in i de vackra trädgårdarna och byta några ord med kolonister ger så mycket. Många människor går genom kolonin och njuter av grönskan och de välskötta små husen. Kolonin är värdefull för hela staden, ett gammalt, fint område med mycket historik. Den boende önskar att det inte naggas ytterligare på denna lilla vackra gröna plats.

Kommentar: Koloniområdet är i programarbetet utpekat som värdefullt för staden då det är en tyst grön länk som klär ett gångstråk.

52. Boende på Paradisgatan instämmer i stort med Yimby, men gör tillägget att förtätning först bör ske på redan exploaterad mark innan naturmark tas i anspråk. Bebyggelse längs Per Dubbsgatan och Guldhedsgatan bör prioriteras framför Ehrenströmsgatan, för att freda naturmarken mot Guldhedsdalen. Sahlgrenska kan bäst kopplas mot Linné i Seminariegatans förlängning. Det är en så värdefull koppling att användning för stadsmässig bebyggelse starkt bör övervägas. Föreslagen cykelväg i branten ovanför kolonistugorna mot Konstepidemin är av strategisk betydelse och en sådan ”corniche” skulle dessutom utgöra ett intressant inslag i miljön.

En väg från Arvid Wallgrens backe mot Konstepidemin skulle gå i mycket brant och svårexploaterad terräng samtidigt som det sammanhängande naturområdet skärs sönder. Det borde vara möjligt att istället ansluta Arvid Wallgrens backe med en ramp åt sydost upp mot den långa längan, om lutningen fördelas jämnt från svängen vid Annedalskliniken upp till anslutningen mot Medicinaregatan. Kanske kan en gångväg/stig anläggas i den sträckning över berget som föreslås för vägen.

Med en ny gata över berget mot Linnéområdet, bör den norrgående trafiken från Per Dubbsgatan i Annedalsmotet kunna ledas över bron och ansluta till Dag Hammarskjöldsleden i en cirkulationsplats. Den norrgående rampen blir då onödig (en mindre ramp bör ordnas för GC-trafiken) och den frigjorda ytan kan användas till bebyggelse som gör den delen av Dag Hammarskjöldsleden trevligare inte minst för fotgängare och cyklister.

Kommentar: Cykelvägen i branten ovanför kolonistugorna föreslås inte i programmet utan finns med som en del i trafikutredningen. Programmet föreslår att en annan anslutning bör studeras.

Ändringar

Kontoret anser att kopplingen mellan Medicinareberget och Linné, samt en stadsbebyggelse längs med Ehrenströmsgatan, är så viktiga att ett mer noggrant ställningstagande till avvägningen mellan bebyggelse och naturvärden får göras i ett

fördjupat sammanhang i samband med kommande detaljplaner. Som inriktning för det fortsatta planarbetet föreslår stadsbyggnadskontoret att Programmet godkänns i sin helhet och samrådsredogörelsen antecknas. Programhandlingarna har inte ändrats.

Parallellt med programarbetet har Trafikkontoret, i samråd med stadsbyggnadskontoret och de största aktörerna inom området, arbetat med att ta fram en grön resplan. Programmet möjliggör en kraftig expansion av området. En förutsättning för expansionen av området är dock att det sammanlagda resandet med bil till området inte ökar jämfört med dagens nivå, vilket gör att planarbetet blir avhängigt av att trafiken till området inte ökar. Det motiveras av stadens politiska mål att staden ska växa och förtätas och att biltrafiken ska minska, stadens parkeringspolicy, regionens mål för ökad kollektivtrafik och miljösituationen på omgivande gator. Den gröna resplanen, med tillhörande avsikts- och eventuella avtalsformuleringar, som visar på åtgärder som respektive aktör ska vidta för att expansionen ska ligga i linje med de politiska målen. Arbetet kommer att slutföras under våren 2014 och är en förutsättning i kommande detaljplaner som görs inom programområdet.

Maria Lissvall
Tf Planchef

Maria Lejon
Planarkitekt

Sändlista

Kommunala nämnder och bolag m.fl.

Fastighetsnämnden
Göteborg Energi AB (Fjärrvärme)
Göteborg Energi Gasnät AB
Göteborg Energi GothNet AB
Göteborg Energi Nät AB
Idrotts- och föreningsnämnden
Kretslopp och vattennämnden
Kulturnämnden
Lokalnämnden
Miljö- och klimatnämnden
Park- och naturnämnden
Räddningstjänsten Storgöteborg
Stadsdelsnämnden i Majorna-Linné
Stadsdelsnämnden i Centrum
Stadsledningskontoret
Trafiknämnden
Utbildningsnämnden

Naturskyddsföreningen i Göteborg
Svensk Handel
Swedegas
Bygglovchef söder
Strategiska avd chef
Lokalsekretariatet

Intern uppföljning

Karin Kylander

Statliga och regionala myndigheter m.fl.

Business Region Göteborg AB
Göteborgsregionen (GR)
Lantmäterimyndigheten i Göteborg
Luftfartsverket
Polismyndigheten
Länsstyrelsen
Skanova Nätplanering
Svenska Kraftnät
Trafikverket, Region Väst
Vattenfall Eldistribution AB
Västfastigheter, Distrikt Göteborg
Västrafik Göteborgsområdet AB

Grannkommun

Mölnads stad

Sakägare

Hämtas från fastighetsförteckningen

Bostadsrättsinnehavare, hyresgäster, boende

Hyresgästföreningen Region V Sverige

Övriga

Fortum
Göteborg Kyrkonämnd
Handikappfören. Samarbetsorgan

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Samhällsbyggnadsenheten
Roger Lind
Samhällsplanerare
010-224 47 94
roger.lind@lansstyrelsen.se

Programyttrande
2013-10-30

Diarienummer
402-28499-2013
Dossienummer
F 1982

Sida
1(5)

Göteborgs Stad
Byggnadsnämnden
sbk@sbk.goteborg.se

Förslag till program för Medicinareberget och Sahlgrenska, i Göteborgs Stad, Västra Götalands län

Handlingar daterade augusti 2013 för samråd enligt 5 kap 11 § plan- och bygglagen (PBL)

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen anser att en utveckling och detaljplanläggning av Medicinareberget och Sahlgrenska kan ge positiva tillskott till området, men även till staden/regionen ur ett helhetsperspektiv. Det kan stärka en redan stark vårdinrättning samt forsknings- och kunskapsintensiv arbetsplats, som har betydelse för hälso- och sjukvården och arbetsmarknaden i Göteborgsregionen. Vidare möjliggör det stadsnära läget användande av befintlig infrastruktur, även om programförslaget pekar ut förbättringsområden.

Vid en eventuell fortsatt planering krävs dock fördjupade utredningar för att klargöra förutsättningarna för exploatering, utbyggnad och förtätning. Det gäller särskilt frågor kopplade till kultur- och naturmiljö, men även hälsa och säkerhet. Programområdets höga gröna och kulturhistoriskt intressanta miljöer bör ses som en resurs som kan stärkas och som inte bör förvanskas eller byggas bort. Vad gäller hälsa och säkerhet krävs fördjupade utredningar av trafikbuller, geoteknik och miljökvalitetsnormer för luft. Länsstyrelsen kan, utifrån nu kända förutsättningar, inte utesluta att senare pröva ett kommunalt beslut att anta detaljplan vid händelse av oaktsamhet gentemot hälsa och säkerhet med avseende på trafikbuller, geoteknik eller miljökvalitetsnormer för luft.

Motiv för bedömningen

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§

Trafikbuller

Länsstyrelsen utgår från Boverkets allmänna råd (2008:1) *Buller i planeringen* vid bedömningen av trafikbuller. Avsteg från gällande riktvärde för trafikbuller, 55 dB(A) ekvivalent ljudnivå vid fasad, bör kunna accepteras. Det ställer dock krav på att bostäderna får tillgång till tyst/ljuddämpad sida med 45 dB(A)/50 dB(A) ekvivalent ljudnivå. Bostäderna ska även ha tillgång till skyddad uteplats med 70 dB(A) maximal ljudnivå.

Den tysta/ljuddämpade sidan och uteplatsen ska vara trivsamt för värdring och utevistelse. En trivsamt tyst/ljuddämpad sida/uteplats kan bl.a. kännetecknas, förutom av en god ljudmiljö, av fin omgivning och utsikt, orientering mot väderstreck med bra solljusinstrålning. Därför krävs, förutom för-

djupade bullerutredningar, även sol- och skuggstudier i den fortsatta planeringen, för att utreda möjligheterna till ny bostadsbebyggelse och god bebyggd miljö med avseende på trafikbuller.

Geoteknik

Statens Geotekniska Institut (SGI) anger (yttrande dat. 2013-10-04, bifogas) att markförhållanden inom programområdet varierar från höga branta bergslänter till svallsediment och lera i dalgångar. De geotekniska förutsättningarna för utbyggnad har inte tagits upp i handlingen. Länsstyrelsen instämmer i SGI:s bedömning att de geotekniska förutsättningarna behöver klarläggs i den fortsatta planeringen.

MKN

Enligt plan- och bygglagen får planläggning inte medverka till att en miljö kvalitetsnorm enligt miljöbalken överträds. Med tanke på luftföroreningshalten bedöms möjligheterna till ny bostadsbebyggelse som begränsad utmed de mest trafikerade vägarna, som exempelvis Guldhedsgatan. Frågan behöver utredas vidare i efterföljande planering.

Råd enligt 2 kap. PBL

Kulturmiljö

Programområdet rymmer flera kulturhistoriskt intressanta områden och byggnader. I kartmaterialet redovisas inte samtliga områden med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, vilket behöver förtydligas inför fortsatt planering.

Länsstyrelsen anser att kommunen kan förtydliga intentionerna och tänkbara användningsområden för Konstepideminns byggnader. Ett fördjupat antikvariskt underlag kan behöva tas fram till detaljplaneringen av denna del av programområdet.

Naturmiljö

Av naturvärdesinventeringen framgår att naturmiljöerna inom programområdet är regionalt till lokalt värdefulla, i synnerhet för arten mindre hackspett, men även för andra arter. Inom programområdet finns mycket lämpliga häckningsområden för mindre hackspett. I konsekvensanalysen, *Sahlgrenska och Medicinarberget – Konsekvenser för naturvård av två programscenarier*, studeras två utbyggnadsalternativ. Båda innebär att en större del av de värdefulla miljöerna försvinner. Länsstyrelsen uppskattar att minst 75 % av naturmiljöerna på sikt kan komma att försvinna till följd av exploatering och förtätning inom programområdet.

Länsstyrelsen kan i nuläget inte utesluta att en fullskalig exploatering inom samtliga utbyggnadsområden kan kräva en artskyddsdispens med avseende på påverkan på mindre hackspett. Medicinareberget, med omgivningar, har en stor betydelse för arten i och med den centrala placeringen mellan Änggården, Slottskogen och andra levnadsområden norr och öster om planprogramområdet. Området utgör en viktig länk i ett större perspektiv. Länssty-

relsen anser även att det kan vara olämpligt att anlägga publikdragande verksamhet inom den naturmark som ligger centralt i programområdet. Vidare bedöms exploateringen längs Ehrenströmsgatan olämplig.

Kommunen hänvisar till andra lämpliga födosöks- och häckningsområde för den mindre hackspetten. Det är enligt Länsstyrelsen olämpligt att minska artens utbredningsområde och hänvisa den till ytterområden som är säkrade från framtida exploatering. Enligt kommunens förslag till *Strategi för grönplan* ska skyddsvärda arter även i fortsättningen kunna fortleva i staden. På flera håll minskar nu artens livsmiljöer och därmed även förutsättningarna för framgångsrika häckningar. Därför kan programförslaget strida mot intentionerna i den föreslagna *Strategi för grönplan* och miljökvalitetsmålet, *Ett rikt växt- och djurliv*.

Kommunen bör i fortsättningen i större mån ta hänsyn till områdets naturvärden och livsmiljöer för den mindre hackspetten. Nya inventeringar och konsekvensanalyser måste tas fram, eftersom de nu gjorda inte är tillräckliga. Kommunen ska se till att inventeringar genomförs under häckningstid och att konsekvensanalyserna baseras på fullständiga uppgifter om exploateringsgrad och andra ingrepp som kan bli aktuella, som t.ex. trafiklösningar. Resultaten från konsekvensanalysen är inte tillförlitliga, då föreslagna områden för exploatering har ändrats, bl.a. ingick inte exploatering längs Ehrenströmsgatan och utformningen av exploateringsområdet på Medicinareberget har ändrats.

Lövskogarna står för ett flertal ekosystemtjänster som kan komma att försvinna och kommunen bör i den fortsatta planeringen noggrant utreda förlusten av dessa tjänster. Eftersom att det handlar om äldre lövskog som funnits på platsen under mycket lång tid kan det bli svårt och kostsamt att ersätta dessa ekosystemtjänster inom området eller på annan plats.

Länsstyrelsen vill även påpeka att *entrén till Botaniska* i första hand är en entré in till Änggårdsbergens naturreservat. Kommunen har tankar om en upprustning och tillgänglighetsanpassning. Det är enligt Länsstyrelsen inte möjligt med några större ingrepp inom naturreservatet, men en förbättrad tillgänglighet är positiv om det inte motverkar syftet med reservatet. Diskussioner med Länsstyrelsen pågår.

Koppling till miljömålen

Programförslaget kan negativt påverka miljökvalitetsmålet, *Ett rikt växt- och djurliv* (se ovan under rubriken *Naturmiljö*).

En förtätning och komplettering av bebyggelse är ofta positivt utifrån minskade transportbehov, men kan å andra sidan bidra till försämrad luftkvalitet. Inom miljökvalitetsmålet *Frisk luft* redovisas samhällets målsättning om en ren luft, utan skador på djur, växter och kulturvärden. Grönstrukturer och gröna zoner utmed trafikleder är exempel på åtgärder som kan ha viss positiv effekt på luftkvaliteten. Se gärna Länsstyrelsens rapport (2013:05) *Miljökvalitetsmålen i den fysiska planeringen*.

Dagvattenhantering och klimatanpassning

Inför efterföljande planering behöver kommunen i fråga om dagvattenhantering ta hänsyn till effekterna av ett förändrat klimat, med ökad och intensivare nederbörd. Ytaspråk för dagvattenhantering kan behöva avsättas i detaljplan. Vidare kan dagvatten, i enlighet med intentionerna i programförslag och tillhörande dagvattenutredning, behöva genomgå rening/fördröjning för att inte negativt påverka höga naturvärden.

Social robusthet

Kommunen har mycket föredömligt genomfört socialkonsekvensanalyser, vars resultat kan användas som idéuppslag i den fortsatta planeringen.

Energihushållning

Liksom i fråga om miljömålen kan en förtätning och komplettering av bebyggelse inom befintliga samhällsstrukturer, med god tillgång till kollektivtrafik, ofta vara positivt ur energihållningssynpunkt. Inför fortsatt planering får kommunen gärna beakta möjligheten att försörja bebyggelsen med förnyelsebar solenergi, utifrån takvinkling och orientering av huskroppar med hänsyn till solinstrålning.

Trafikfrågor

Trafikverket (yttrande dat. 2013-10-11, bifogas) upplyser om pågående arbete med arbetstunnlar för Västlänken. Förslag kommer att presenteras för kommunen.

Enligt kommunens bedömning kräver en utbyggnad på sikt förändring av infrastrukturen. Ambitionen är att studera frågan vidare i bl.a. grön resplan och skelettplan. Länsstyrelsen anser att frågan ytterligare skulle kunna ha fördjupats inom ramen för programförslaget.

Fornlämningar

Mot bakgrund av tidigare kända fornlämningar och topografiska förhållanden är det enligt Länsstyrelsen angeläget att klargöra den faktiska fornlämningsbilden. Länsstyrelsen ställer därmed krav på en arkeologisk etapp 1 utredning. Kommunen bör inkomma med begäran om att få denna utförd.

Behovsbedömning

Alla detaljplaner, oberoende av planförfarande, omfång eller innehåll, omfattas av krav på behovsbedömning, där Länsstyrelsen ska ges tillfälle till yttrande.

Beredning

Vad som angivits ovan gäller som statens samlade myndighetsuppfattning vid en avvägning mellan olika framförda synpunkter.

Roger Lind

Ingemar Braathen

Bilaga för kännedom:

Kopia av yttrande till Länsstyrelsen från SGI, daterat 2013-10-04

Kopia av yttrande till Länsstyrelsen från Trafikverket, daterat 2013-10-11

Digital kopia till:

SGI, Carina Hultén

Trafikverket, Josefin Axelsson

Länsstyrelsen/

Naturvårdsenheten, Teresia Holmberg

Kulturmiljöenheten, Jan Ottander och Lena Emanuelsson

Miljöskydds-enheten, Lena Niklasson

Samhällsbyggnadsenheten enligt expeditjonslista